

Waarom inclusie verder moet gaan dan integratie

‘Ik dacht dat een land als België geen onderwijsproblemen kende, maar had het mis’

MARISTELA DO NASCIMENTO ROCHA . 13 APRIL 2023

Na enkele jaren in België ziet onderzoeker en leerkracht Maristela do Nascimento Rocha nog steeds een grote ongelijkheid en segregatie in ons onderwijs. Een diverser curriculum, dat ook de bijdragen van andere culturen naar waarde schat, kan volgens haar een deel van de oplossing zijn. ‘Ik kan het systeem niet in mijn eentje bestrijden.’

Toen ik in 2016 in België aankwam, dacht ik dat de zogenaamde ontwikkelde landen als België geen onderwijsproblemen hadden zoals we in Brazilië zien. Ik dacht ook dat iedereen hier alles kon worden wat hij of zij wilde. Ik had het helemaal mis.

Ik kom uit een favela, waar ik van heel dichtbij heb ervaren wat armoede betekent. Dankzij deze achtergrond wilde ik de wereld veranderen door middel van onderwijs.

Mijn droom was om een leerkracht te worden die alle studenten kon inspireren. Het was allesbehalve makkelijk, maar net als in mijn droom werd ik leerkracht. Ook werd ik onderzoeker in het onderwijs. Ik wilde het onderwijssysteem namelijk vanuit verschillende invalshoeken bekijken.

In Brazilië ontbreken leerlingen vaak de nodige materiële middelen. In België ontbreken hun dromen.

In België dacht ik dat het najagen van mijn droom afgelopen was. De leerkrachten worden beter betaald, de klassen zijn niet zo vol als in mijn thuisstad (50 leerlingen per klas), en voor alle noden is er ondersteuning. Alles leek al opgelost te zijn.

Maar na hier te hebben gewerkt als leerkracht fysica en onderzoeker — en als kinderoppas, keukenmedewerker et cetera - begreep ik dat ongelijkheid en segregatie wel degelijk ook hier bestaan. Ze worden zelfs geformaliseerd en verankerd in ons onderwijssysteem. Als leerkracht de wereld veranderen wordt zo een nog moeilijkere taak.

Dromen

In Brazilië ontbreken leerlingen vaak de nodige materiële middelen. In België ontbreken hun dromen. In mijn eerste les vraag ik altijd aan de leerlingen wat hun dromen zijn. Al snel besepte ik dat veel leerlingen in het technisch en beroepssecundair onderwijs geen dromen meer koesterden. ‘Maar wat was jouw droom toen je kind was?’ De antwoorden op die vraag toonden me dat veel van deze leerlingen wel dromen hadden, maar dat deze door het onderwijssysteem verpulverd waren.

Veel leerlingen droomden ervan om astronaut, dokter of voetballer te worden. En ze kregen te horen dat ze niet de juiste capaciteiten hadden om die dromen waar te maken. Mensen hebben verschillende talenten, maar is

het dan louter toeval dat mensen van kleur oververtegenwoordigd zijn in deze opleidingen?

Veel leerlingen hadden wel dromen, maar ze werden door het onderwijssysteem verpulverd.

Toen ik aan de slag ging op scholen binnen het algemeen secundair onderwijs, dacht ik er leerlingen met een andere blik op de toekomst te vinden. En ja, meer leerlingen hadden dromen. Maar het viel me al snel op dat de meeste jongeren eigenlijk vooral bezorgd waren. Ze willen geen fouten maken, de dromen van hun ouders waarmaken, hoge cijfers halen... Ze worden aangemoedigd om zaken te memoriseren en niet om zelfstandig na te denken.

Als ik de meest innovatieve onderwijsmethoden zou toepassen en een betere leerkracht zou worden, zou ik hen allemaal kunnen motiveren en kunnen aanzetten om hun dromen na te jagen. Ik zou hen kritischer en meer bewust kunnen maken van de sociale uitdagingen in België en in de wereld. Ik zou leerlingen met een migratieachtergrond kunnen inspireren.

Maar ik kan het systeem niet in mijn eentje bestrijden.

Geen divers curriculum

In het schoolcurriculum wordt bijna niets gezegd over de bijdrage van andere culturen. De handboeken bevatten voornamelijk foto's van witte mensen. Er wordt niets gezegd over de relatie tussen fysica en maatschappelijke problemen.

De handboeken zijn gericht op het uit het hoofd leren van formules en definities. De vraagstukken die moeten worden opgelost gaan over een hoefijzer dat smelt onder hoge hitte of het rendement van twee dure auto's. Als ik ze met de leerlingen bespreek, denk ik: wie gaat een hoefijzer smelten? En moet iemand überhaupt twee dure auto's hebben anno 2023?

In het schoolcurriculum wordt bijna niets gedeeld over de bijdrage van andere culturen.

Voor alle leerkrachten met een 'kleurtje'

Als goede idealist heb ik geprobeerd de ontbrekende elementen zelf toe te voegen. Ik ben de geschiedenis van de fysica gaan bestuderen. Ik probeerde voorbeelden te vinden van wetenschappers uit verschillende culturen, met verschillende genders en huidskleuren. Ik ging op zoek naar hoe de kennisinhoud verbonden was met alledaagse situaties en maatschappelijke problemen.

Maar dit vergt veel werk en al te vaak, wanneer de werkdruk hoog is, ben ik verplicht hetzelfde inspiratieloze curriculum te herhalen. Ik kan de leerlingen niet laten dromen.

Ik probeer hen dezelfde oude leerstof aan te leren op een meer aangename manier, opdat ze niet beseffen dat veel van wat ze leren eigenlijk niet echt de moeite waard is. Veel van de formules die ze vandaag memoriseren zullen worden vergeten omdat er niet genoeg tijd is om ze uitgebreid te bestuderen.

En op het einde van de rit zie ik telkens weer dezelfde studenten, vaak van kleur, een "niveau zakken" in ons watervalstelsel gebaseerd op rapportcijfers. Het is een zeer eenzijdige manier om talenten te ontdekken. Behaalden Albert Einstein, Frida Kahlo en Steve Jobs dan ook geen slechte punten?

Niet slecht bedoeld

Ik ben Latijns-Amerikaans en wit van huid. Maar ooit zei een leerling dat ik zwart was. In zijn hoofd bestonden er maar twee categorieën mensen. Wit zoals hij, of zwart. Ik ben duidelijk “niet van hier” dus ik moest wel zwart zijn. Ik ontkende niet dat ik zwart was, ergens had hij een punt. Maar deze en soortgelijke ervaringen laten duidelijk zien dat er een gebrek is aan intercultureel overleg.

Toen ik naar België trok, kwam ik eerst als onderzoeker. Ik kreeg een heel mooi kantoor om in te werken. Ik zou één jaar hier vertoeven om onderzoek te doen. Ik kreeg alle nodige middelen, maar elke dag werd ik genegeerd. Als iemand een gesprek begon, was het om op te merken hoe vreemd mijn eten eruitzag. Of collega's deden uit medelijden moeite om me te betrekken zodat ik me niet alleen zou voelen. Na vier maanden besloot ik niet langer naar dat kantoor te gaan. Ik heb mijn sleutels teruggegeven. Niemand heeft het ooit gemerkt. Ook in de eerste school waar ik werkte, is m'n vertrek na één jaar onopgemerkt gebleven.

De islamitische, Chinese en Indiase cultuur hebben ongelofelijke bijdragen geleverd aan de wetenschappen. Waarom zit dit niet in het curriculum?

Ik denk dat niemand het slecht bedoelde - dat horen de mensen hier trouwens heel graag. Ze weten gewoon niet veel over andere culturen en voelen zich ongemakkelijk. Ze hebben ooit wel eens exotisch eten geproefd, andere continenten bezocht en zelfs onze vreemde kleding gekocht, maar eigenlijk kennen ze ons niet.

Ze zien ons nieuwkomers alleen als iemand die gebrek heeft aan materiële zaken en die hier een beter leven komt opzoeken. Maar zelfs zonder kwade wil, blijft de impact op mensen hetzelfde. En het hele onderwijssysteem is verantwoordelijk.

Europese bronnen

In het hoger onderwijs worden voornamelijk Europese bronnen gebruikt om mensen op te leiden. Zo weten leerkrachten heel weinig over de lokale minderheidsculturen, zoals de Belgo-Marokkaanse en Turkse gemeenschappen. Gelukkig zijn er wereldwijd wel leerkrachten en pedagogen die begrijpen hoe belangrijk het is les te geven beginnen vanuit de cultuur van de leerling. De bekende Braziliaanse pedagoog Paulo Freire bijvoorbeeld, maar zelfs hij wordt niet vermeld in de lerarenopleidingen. Net

als eenieder met een gelijkaardige visie op onderwijs. Net als eender wie met een niet-Europese achtergrond.

Er zijn ook voorbeelden van een meer holistisch onderwijssysteem te vinden in [India](#). Daarin worden fysieke, emotionele, intellectuele en sociale aspecten van leren geïntegreerd. Er zijn voorbeelden uit [Nieuw-Zeeland](#) waar het Maori, de taal van de oorspronkelijke bewoners, in het onderwijssysteem werd opgenomen.

De islamitische, Chinese en Indiase cultuur hebben ongelofelijke bijdragen geleverd aan natuurkunde, wiskunde en andere wetenschappen. Waarom zit dit niet in het curriculum?

Meer dan integratie

Inclusie is niet hetzelfde als integratie. Om inclusie te bevorderen, is het noodzakelijk om te investeren in een meer divers curriculum in het hoger onderwijs, zodat de effecten daarvan later voelbaar zijn in onze scholen.

De literatuurlijsten moeten aangepast worden om de diversiteit van de wereld te weerspiegelen. Thema's als gender, etniciteit en machtsverschillen moeten [geïntegreerd](#) worden in alle opleidingen.

Een andere cultuur meedragen, betekent een andere relatie hebben met de wereld. Je denkt en leeft anders. Dit kan iedereen inspireren om andere manieren van leven te overwegen. Hoeveel witte kinderen voelen zich ook niet thuis op school en worstelen met hun identiteit?

Een divers curriculum leert mensen oprecht interesse te hebben in de ander. Het scheidt ruimte voor creatieve oplossingen voor moderne maatschappelijke problemen, hier en in de rest van de wereld. Wie weet geeft het kinderen zelfs opnieuw toegang tot hun dromen.

Maristela do Nascimento Rocha is postdoctoraal onderzoeker diversiteit en inclusie aan de Universiteit Hasselt en ook leerkracht in een middelbare school.